

Szkoła elejska

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Platon, *Parmenides*. Cytat za: Cytat za: Marian Wesoły, *Zenon z Elei – doksografia i fragmenty*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae” 23/2 2013. .
- Parmenides, *O naturze*, tłum. M. Wesoły. Cytat za: G. Reale, *Historia filozofii starożytnej*, t. 1, tłum. E.I. Zieliński, Lublin 2008.
- Platon, *Fajdros*, tłum. W. Witwicki. Cytat za: G. Reale, *Historia filozofii starożytnej*, t. 1, tłum. E.I. Zieliński, Lublin 2008.
- Arystoteles, *Fizyka*, t. VI, tłum. K. Leśniak, Warszawa 1983.
- Parmenides, *O prawdzie i mniemaniu*.
- j.w..

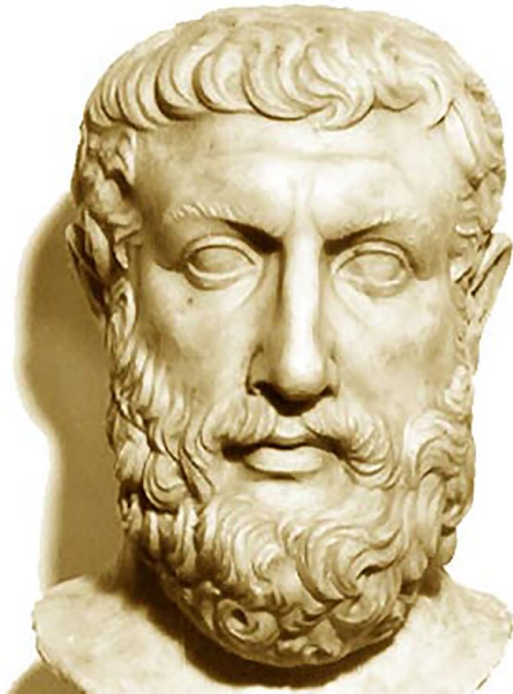
Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Jak zwyciężyć w dyskusji? Czy lepiej bronić własnej tezy, czy może wykazać sprzeczności w rozumowaniu przeciwnika? Jeśli wybierasz ten drugi sposób, jesteś spadkobiercą Zenona z Elei – twórcy dialektyki i paradoksu. Wypracowana przez niego sztuka prowadzenia sporów poprzez dowodzenie niedorzeczności w rozumowaniu miała na celu obronę tezy jego mistrza, Parmenidesa, że byt jest jeden i jest on niezmienny, a wszelki ruch to jedynie zmysłowe złudzenie. Zenon z Elei potrafił dowieść nawet tego, że Achilles nigdy nie prześcignie żółwia. Parmenides, żyjący na przełomie VI i V w. p.n.e., opisał w formie poematu, czym jest byt i rozpoczął wielki filozoficzny spór o to, co w ludzkim poznaniu odgrywa największą rolę – zmysły czy rozum.

Twoje cele

- Poznasz dokonania elejskiej szkoły filozoficznej.
- Rozważysz monistyczny pogląd, że byt jest jedną, niepodzielną całością.
- Dowiesz się, dlaczego w szkole elejskiej powstawały paradoksy i jaką funkcję spełniały.
- Zastanowisz się, czy sztuka prowadzenia sporów poprzez dowodzenie *ad absurdum* sprawdza się we współczesnym dyskursie.

Parmenides z Elei

Parmenidesa można uznać za pierwszego filozofa metafizyka. Odszedł on od poszukiwania pierwszej zasady wszechświata i pytań kosmologicznych, które zadawali jórscy filozofowie przyrody, a zapytał o to, co jest prawdziwym bytem i jakie są jego cechy, uznając, że jedyną drogą poznania jest umysł. Poglądy Parmenidesa rozpoczęły wielki filozoficzny spór: co w poznaniu ludzkim odgrywa decydującą rolę – zmysły czy rozum?

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Parmenides z Elei (poł. VI–poł. V w. p.n.e.). W rodzinnym mieście, kolonii greckiej w Italii, założył własną szkołę filozoficzną zwaną szkołą elejską. Żył współcześnie z Heraklitem, z którym polemizował. Oprócz filozofii zajmował się również polityką, historyczne źródła informują, że dla mieszkańców swego miasta ustanowił dobre prawa. Swoje poglądy filozoficzne zawarł w poemacie *O naturze*, którego obszerne fragmenty szczęśliwie zachowały się do dnia dzisiejszego.

Podstawą refleksji Parmenidesa było stwierdzenie, że **byt jest i nie może go nie być, zaś niebytu nie ma i nie może w żaden sposób być**. Zasada ta, według Parmenidesa, stanowi podstawową i najważniejszą prawdę o świecie. Byt można poznać wyłącznie za pomocą rozumu (*logosu*). Już Heraklit twierdził, że „zmysły są złymi świadkami rzeczy”, natomiast Parmenides poszedł o krok dalej: uznał poznanie zmysłowe za „drogę głupców” i twierdził, że **prawdziwej**

wiedzy dostarcza jedynie rozum. Ludzie, opierając się na świadectwie zmysłów, ulegają mniemaniom i tkwią w błędzie. Wydaje im się, że zjawiska ruchu, stawania się, powstawania i ginięcia są rzeczywiste. Tym samym więc uznają możliwość zmiany, tzn. przechodzenia niebytu w byt (np. gdy obserwują narodziny człowieka) bądź bytu w niebyt (np. gdy widzą, że ktoś umiera).

Tymczasem uznanie niebytu jest wykroczeniem przeciwko podstawowej prawdzie mówiącej, że istnieje tylko byt, a nicości nie ma.

Parmenides

O naturze

[...] byt jest, albowiem jest byciem,

Nicość natomiast [nim] nie jest.

Źródło: Parmenides, *O naturze*, tłum. M. Wesoły. Cytat za: G. Reale, *Historia filozofii starożytnej*, t. 1, tłum. E.I. Zieliński, Lublin 2008.

Źródło: darwin Bell, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 2.0.

Jaki jest byt według Parmenidesa?

Byt, czyli „to, co jest”, nie może zarazem być i nie być, jego istotą jest nieustanne istnienie. Parmenides był zwolennikiem stanowiska [monistycznego](#). Twierdził, że wielość jest złudzeniem zmysłów, a **prawdziwy byt jest jeden**, stąd Parmenides nadał mu imię „**Jedno**”. Ponadto:

((Parmenides

O naturze

[...] byt niezrodzony jest też
niezniszczalny,
Całkowity oraz jedyny,
niewzruszony oraz doskonały.
Nie był kiedyś ni będzie, gdyż
teraz jest razem wszystek,
Jeden, rozciągli.
[...]

[...] Jakżeby później powstać miał byt? Jakżeby mógł się narodzić? Jeżeli był, to nie jest; i nie jest, jeśli dopiero ma być.

Źródło: Parmenides, *O naturze*, tłum. M. Wesoły. Cytat za: G. Reale, *Historia filozofii starożytnej*, t. 1, tłum. E.I. Zieliński, Lublin 2008.

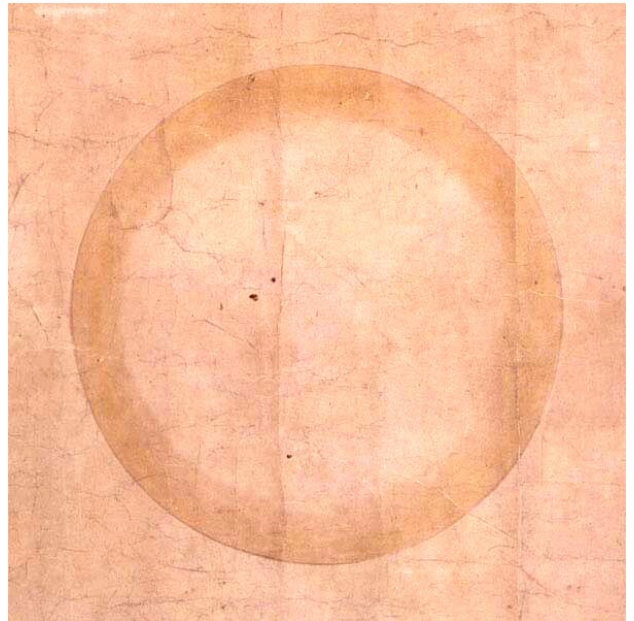
Ta wykluczająca niebyt teoria znalazła swoje uzasadnienie w dodatkowym argumencie: uczony z Elei jako pierwszy w historii filozofii dokonał utożsamienia myśli i bytu. Stwierdził, że **być czymś pomyślanym i być rzeczą istniejącą to jedno i to samo**. Skoro coś istnieje w naszym umyśle, to musi też istnieć rzeczywiście, bo możemy myśleć tylko o tym, co jest. Niebytu nie da się w ogóle pomyśleć, wyrazić słowami czy opisać, a więc jest on niemożliwy.

((Arystoteles

Fizyka

Tym samym jest bowiem myślenie i to, o czym jest dana myśl,
Albowiem bez bytu, w którym wyraża się właśnie to, co jest,
Nie odnajdziesz myślenia. Nic bowiem nie jest ni będzie
Odrębnego od bytu [...]

Źródło: Arystoteles, *Fizyka*, t. VI, tłum. K. Leśniak, Warszawa 1983.

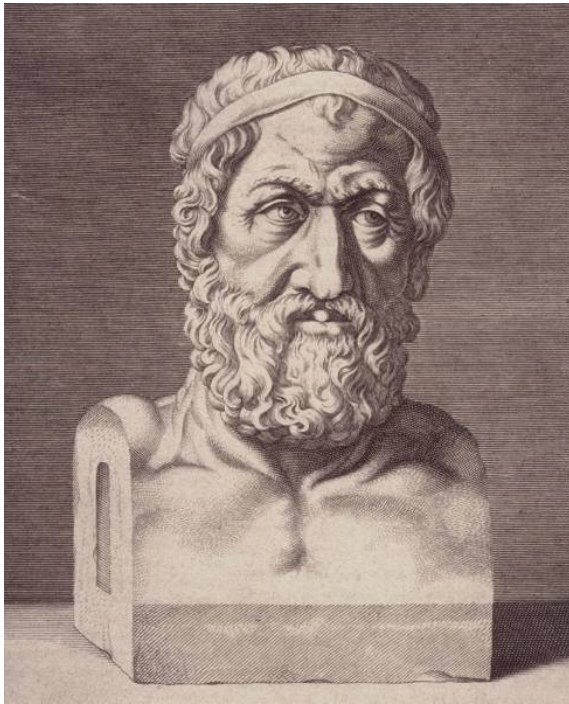

Parmenides zakładał istnienie „Jedna”, czyli jednego bytu, który jest wieczny (bez początku i bez końca), ciągły, niezmienny, nieruchomy i niepodzielny.

Źródło: Tenshō Shūbun, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Zenon z Elei

Zenon z Elei (ok. 490 r. p.n.e.–ok. 430 r. p.n.e.), najważniejszy z uczniów Parmenidesa. Zachowało się o nim przekonanie, że „był znakomity i jako filozof, i jako mąż stanu, a pisma jego są pełne mądrości”. **Bronił tezy swego mistrza, że byt jest jeden i niezmienny.** Zastosował w tym celu oryginalną metodę, polegającą na obalaniu tez sprzecznych z nauką Parmenidesa. Zamiast szukać argumentów na rzecz niezmienności bytu,

Dialektyka Zenona znacząco oddziaływała m.in. na sofistów i Sokratesa oraz przyczyniła się do rozwoju technik dowodzenia.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Źródło: Arystoteles, *Fizyka*, t. VI, tłum. K. Leśniak, Warszawa 1983.

Jeden z tych argumentów głosił, że szybkoconogi heros nigdy nie dogoni żółwia. W swym pościgu Achilles musi najpierw dotrzeć do miejsca, z którego żółw wystartował. Gdy to uczyni, powolny zwierz zdoła się już przemieścić o parę kroków naprzód. Podczas gdy Achilles będzie się zbliżał do punktu, który udało się właśnie osiągnąć żółwiowi, ten znowu posunie się do przodu. Ta gonitwa może się ciągnąć w nieskończoność, a biedny Achilles nigdy nie zdoła dogonić żółwia. Argument ten tak referuje Arystoteles:

Arystoteles

Fizyka

[...] argument, tzw. „Achilles”, sprowadza się do tego, że w wyścigu najszybszy biegacz nie może nigdy prześcignąć najpowolniejszego, bo ścigający musi najpierw osiągnąć punkt,

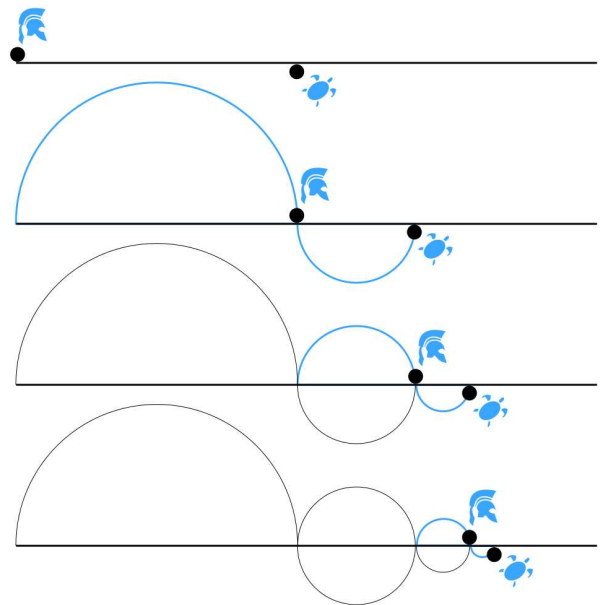
chciał wykazać, że zmiana tak naprawdę nie istnieje. Wytoczył więc oręż przeciwko ruchowi (podstawie wszelkiej zmiany), próbując udowodnić **paradoksalną** tezę, że ruch nie istnieje i jest jedynie naszym złudzeniem. Na dowód tego przytoczył kilka argumentów, z którymi nie mogły się uporać najpotężniejsze umysły starożytności.

Ich zbijaniem trudził się sam Arystoteles, który tak je określił:

Arystoteles

Fizyka

[...] argumenty Zenona dotyczące ruchu, a będące źródłem udręki dla tych, którzy je pragną rozgryźć.

Ilustracja przedstawiająca paradoks Achillesa goniącego żółwia.

Źródło: Martin Grandjean, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

z którego ścigany już wyruszył, tak że powolniejszy ma zawsze pewne wyprzedzenie. [...] Wniosek wynikający z tego rozumowania jest taki, że powolniejszy biegacz nie może być prześcignięty [...].

Źródło: Arystoteles, *Fizyka*, t. VI, tłum. K. Leśniak, Warszawa 1983.

Ten sam sposób dowodzenia Zenon zastosował do obrony tezy, że byt jest jeden. Znane są jego argumenty przeciw wielości, za pomocą których usiłuje dowieść, że wielość nie może istnieć. Argumentacja Zenona wydoskonaliła sztukę prowadzenia sporów. Wykazywał on sprzeczności w rozumowaniu przeciwnika po to, by pokazać prawdziwość własnej tezy. Stąd Arystoteles nazwał go twórcą **dialektyki**. W swych polemikach Zenon wykorzystał **nowy sposób dowodzenia, tzw. dowodzenie *per absurdum***: zamiast szukać argumentów na rzecz brnionej tezy, sprowadzał tezę przeciwnika do niedorzeczności, np. zamiast wzmacniać twierdzenie Parmenidesa, że byt jest niezmienny, wykazywał, że ruch jest rzeczą paradoksalną.

O metodzie Zenona z podziwem, ale i z odcieniem ironii wypowiadał się Platon:

((Platon

Fajdros

[...] słuchający [...] głowy tracą i zdaje im się, że jedno i to samo jest równe i nierówne, że jest jedno i że go jest wiele, albo że stoi, to znowu, że się rusza.

Źródło: Platon, *Fajdros*, tłum. W. Witwicki. Cytat za: G. Reale, *Historia filozofii starożytnej*, t. 1, tłum. E.I. Zieliński, Lublin 2008.

Słownik

byt

(praszł. *bytъ* – byt), podstawowa, najogólniejsza kategoria filozoficzna, oznaczająca wszystko to, co istnieje, czyli: wszystkie rzeczy w ogóle lub każdą poszczególną rzecz wyróżnioną ze względu na właściwe jej cechy

dialektyka

(gr. *dialogos* – dyskusja, rozmowa) nauka o mechanizmach i sposobach rozumowania, nauka poprawnej metody dowodzenia; metoda rozumowania i dyskusji polegająca na dochodzeniu do prawdy poprzez ujawnianie sprzeczności tkwiących w pojęciach i sędach

monizm

(gr. *mónos* – jedyny) stanowisko filozoficzne polegające na uznawaniu istnienia jednej substancji przejawiającej się na wiele sposobów w postaci zróżnicowanych bytów

paradoks

(łac. *paradoxis* – sprzeczny ze zdrowym rozsądkiem) rozumowanie pozornie oczywiste, ale wskutek zawartego w nim błędu prowadzące do wniosków jawnie sprzecznych ze sobą lub z uprzednio przyjętymi założeniami

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka i stwórz notatkę, w której opiszesz własnymi słowami dwie drogi dociekań, o których mówi Parmenides.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PtUewk9PQ>

Parmenides

O prawdzie i mniemaniu

A zatem powiem ci, a ty wysłuchawszy przekaz dalej me słowo o dwu drogach dociekań, jakie jedynie się dają pomyśleć. Pierwsza dochodzi tego, co jest i nie może nie być – wskazuje ją przekonanie idące za prawdą, druga zaś dochodzi tego, co nie jest i być nie może. Tą drożyną, powiadam ci, przejść jednak nie sposób, gdyż niemożliwe, abyś poznał to, co nie jest, albo coś o tym powiedział. Albowiem myśleć coś i to, że ono jest – jest tym samym.

Należy zatem mówić i myśleć, że byt [to on] jest, bo jest to, co jest, nie zaś to, co nie jest. To radzę ci wziąć pod uwagę.

Przestrzegam cię zatem przed tą drogą, po której błędzą śmiertelnicy, nic nie wiedzący – dwugłowcy!

Pozostaje jedynie droga wiodąca ku temu, co jest. Na drodze tej jest bardzo wiele znaków, że byt nie jest stworzony ani zniszczalny, że jest jeden, jednolity i nieograniczony, ani „był”, ani „będzie”, ale jest w całości swej czymś jednym i ciągłym.

Polecenie 2

Czym różni się mniemanie od prawdy? Czy dostrzegasz to rozróżnienie w audiobookach? Czy potrafisz podać przykłady współczesnych ludzkich mniemań?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PtUewk9PQ>

Platon

Parmenides

Sokrates był wtedy bardzo młody. Otóż czytał im swoje pisma sam Zenon, a Parmenidesa jakoś nie było w domu. I zostawało już bardzo niewiele z tej czytanej pracy do końca, kiedy — jak mówił Pytodoros — przyszedł on sam z miasta, a z nim Parmenides i Arystoteles, który później należał do trzydziestu tyranów, i oni jeszcze troszkę słuchali tego czytania. Ale on sam nie, on jeszcze i przedtem był słuchał Zenona.

Otóż Sokrates przysłuchiwał się i poprosił, żeby pierwsze twierdzenie pierwszej rozprawy jeszcze raz odczytać, a gdy zostało odczytane, powiada:

— Jak ty to rozumiesz, Zenonie? Że jeśli przedmiotów jest wiele, to niby one muszą być i podobne, i niepodobne; a to przecież jest niemożliwe. Bo ani niepodobne nie mogą być podobne, ani podobne nie mogą być niepodobne. Czy nie tak mówisz?

— Tak jest — powiedział Zenon.

— Nieprawdaż, jeśli to niemożliwe, żeby niepodobne były podobne, a podobne niepodobne, to, oczywiście, nie może ich być wiele? Bo gdyby ich było wiele, to doznawałyby czegoś, co być nie może. Czy to o to chodzi w twoich słowach — o nic innego, tylko żeby przeprzeć, wbrew wszystkiemu, co ludzie mówią, że nie ma wielu przedmiotów? I masz wrażenie, że każda twoja rozprawa tego dowodzi, więc sądzisz, że tyle na to podałeś dowodów, ileś rozpraw napisał na ten temat, że wielość nie istnieje? Tak myślisz, czy też ja cię niedobrze rozumiem?

— No nie — powiada Zenon — dobrześ zrozumiał intencję całego pisma. — Ja rozumiem, Parmenidesie — powiedział Sokrates — że ten Zenon chce być z tobą blisko nie tylko

przez inne objawy przyjaźni, ale przez tę rozprawę też. Bo napisał w pewnym sposobie to samo, co i ty. A tylko odwraca kota ogonem i próbuje nas nabierać, że mówi coś innego. Przecież ty w swoich poematach mówisz, że Jednym jest wszystko, i dowody na to podajesz pięknie i ładnie. A on znowu twierdzi, że nie ma wielości, a sam też podaje na to dowody bardzo liczne i wielkie. Więc kiedy jeden mówi, że Jedno, a drugi, że nie wiele, i na tym stanowisku stoi i jeden, i drugi, więc to, żeby nie miało u nas wychodzić na jedno i to samo, kiedy wasze twierdzenia są prawie że takie same – jeżeli tak mówicie – to będzie – widać – coś ponad nasze pojęcie.

– Tak jest – powiada Zenon – Ty, Sokratesie, nie całkowicie dostrzegasz prawdziwy charakter mojej rozprawy, chociaż tak jak psy lakońskie, dobrze biegniesz za śladem i wężysz, o co chodzi w moich słowach. Ale przede wszystkim nie dostrzegasz tego, że moja rozprawa nie ma tak całkiem poważnej miny; nie szło o to, żeby napisać to, co ty mówisz, a przed ludźmi ukryć swój niby to wielki czyn; tyś podniósł pewien szczegół uboczny, a tak naprawdę to ta moja rozprawa jest pewnego rodzaju tarczą dla tezy Parmenidesa przeciwko tym, którzy próbują go wyśmiewać i mówią, że jeśli istnieje tylko Jedno, to dla tej tezy wynika dużo śmiesznych i sprzecznych ze sobą następstw. Więc ta rozprawa przeciwstawia się tym, którzy twierdzą, że istnieje wiele przedmiotów i oddaje im pięknym za nadobne i to z nawiązką. Ona chce pokazać to, że na jeszcze bardziej zabawne konsekwencje byłoby narażone ich twierdzenie, to, że istnieje wiele przedmiotów, ono wyszłoby jeszcze bardziej zabawne, niż to, że istnieje tylko Jedno, gdyby je ktoś należycie przeszedł. Więc to tak; chciało mi się po prostu sprzeczać, byłem młody, więc napisałem. I ktoś mi to pismo ukradł. Tak, że nawet nie mogłem się namyślić, czy je wynosić na światło, czy nie. Więc ty nie dostrzegasz tego, Sokratesie, i zdaje ci się, że to pismo powstało nie na tle przekory młodego człowieka, ale na tle ambicji dojrzałego męża. Ale, jak powiedziałem, nieźle odgadłeś, o co idzie.

Źródło: Platon, *Parmenides*. Cytat za: Marian Wesoły, *Zenon z Elei – doksografia i fragmenty*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae” 23/2 2013.

Polecenie 3

Jaki paradoks i w jakim celu zastosował Zenon w powyższym fragmencie tekstu?

Film edukacyjny

Polecenie 1

Na czym polegała główna teza Parmenidesa? W jaki sposób dowodził on swojej słuszności?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DndgJGiH7>

Film edukacyjne. Szkoła elejska.

Wykłada dr Tomasz Mazur.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Szkoła elejska*.

Polecenie 2

Dlaczego niektórzy z greckich filozofów uznali, iż to, co poznajemy w codziennym, spontanicznym doświadczeniu, faktycznie nie istnieje, lecz jest jedynie naszym złudzeniem? Czy taka argumentacja może trafić do przekonania współczesnego człowieka?

Ćwiczenie 1

Parmenides twierdził, że...

- ☐ prawda jest wiedzą powstałą w wyniku doświadczenia.
- ☐ to, czego doświadczamy zmysłowo, oddala nas od prawdy.
- ☐ rzeczywistość doświadczana zmysłowo jest pierwszym krokiem do poznania.

Ćwiczenie 2

Które z poniższych twierdzeń są wynikiem uznania zasady niesprzeczności?

☐

Na podstawowym poziomie rzeczy, które postrzegamy zmysłowo jako inne, są czymś innym.

☐

Byt jest, a niebytu nie ma.

☐

Jeżeli w świecie możliwa byłaby zmiana, to uchylona byłaby zasada niesprzeczności.

☐

Rzeczy nie mogą się zmieniać, ponieważ taka zmiana dowodziłaby, że mogą być równocześnie różnymi bytami.

Praca domowa

Czy dialektyka Zenona z Elei jest dziś popularną metodą zbijania argumentów? Dlaczego eleaci formułowali paradoksy? Jaki był ich cel?

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Szkoła elejska

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Pierwsze spory filozoficzne. Uczeń:

- 1) analizuje pytanie „czy istnieje jedna zasada, czy wiele zasad rzeczywistości?” oraz w jego kontekście rekonstruuje spór między monizmem (np. Tales) a pluralizmem (np. Empedokles);
- 2) dyskutuje na temat „czy rzeczywistość w swej istocie jest zmienna, czy niezmienna?”, przedstawiając argumenty na rzecz wariabilizmu (Heraklit) oraz statyzmu (eleaci);
- 3) dostrzega w rozumowaniach eleatów założeń procedury dowodzenia (Parmenides) oraz argumentacji typu *reductio ad absurdum* (paradoksy Zenona z Elei);
- 4) wskazuje na wybranym przykładzie na obecność poglądów filozofów starożytnych w filozofii nowożytnej lub współczesnej (np. heglizm lub filozofia procesu jako odmiana wariabilizmu).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Poznasz dokonania elejskiej szkoły filozoficznej.
- Rozważysz monistyczny pogląd, że byt jest jedną, niepodzielną całością.
- Dowiesz się, dlaczego w szkole elejskiej powstawały paradoksy i jaką funkcję spełniały.

- Zastanowisz się, czy sztuka prowadzenia sporów poprzez dowodzenie *ad absurdum* sprawdza się we współczesnym dyskursie.

Cele operacyjne. Uczeń:

- rozpoznaje znaczenie filozofii jako istotnej części dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej;
- omawia poglądy filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej;
- identyfikuje różne problemy, stanowiska i nurty filozoficzne na przykładach pytań i twierdzeń filozofów.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- rozmowa kierowana;
- audiobook;
- film;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia chętnym lub wybranym uczniom e-materiał: „Szkoła elejska”. Uczniowie przygotowują krótki film (teledysk) jako ilustrację do treści materiału. Film mogą przygotować na telefonach komórkowych lub wykorzystać szablony do animacji dostępne w internecie. Uczniowie

powinni umieć opowiedzieć o swoich etiudach i uzasadnić dobór środków artystycznych.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i wyświetla na tablicy temat i cele lekcji. Prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. W celu wprowadzenia w tematykę lekcji ochotnicy pokazują na forum klasy teledyski wykonane w ramach przygotowania do zajęć. Każdorazowo po zaprezentowaniu danego teledysku pozostali uczniowie próbują określić, jakie były założenia artystyczne autorów filmów. Mogą też spróbować odnaleźć dialektyczne przeciwieństwo sytuacji ukazanej w teledysku.
2. **Praca z tekstem.** Uczniowie przystępują do cichego czytania tekstu e-materiału. Indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszycie minimum pięć pytań do tekstu. Uwaga: każde z pytań musi rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Następnie zadają swoje pytania dowolnie wybranej osobie z klasy i odpowiadają na nie.
3. **Praca z drugim multimedium.** Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Film edukacyjny”. Klasa dzieli się na grupy. Każdy zespół opracowuje odpowiedzi do poleceń i ćwiczeń. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie liderzy grup odczytują swoje propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.
4. **Praca z pierwszym multimedium.** Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z nagraniami zamieszczonymi w zakładce „Audiobook”. Następnie zadaje im pytania:
 - *O jakich dwóch drogach dociekań mówi Parmenides?*
 - *Czym różni się mniemanie od prawdy?*
 - *Jaki paradoks i w jakim celu zastosował Zenon we fragmencie tekstu „Parmenides”?*

Faza podsumowująca:

1. W celu podsumowania lekcji nauczyciel inicjuje dyskusję na temat: *Czy obecnie intrygują nas te same zagadnienia dotyczące rzeczywistości, co starożytnych?*
2. Na koniec zajęć nauczyciel raz jeszcze wyświetla na tablicy interaktywnej lub przy użyciu rzutnika temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście wyświetlonych treści prosi uczniów o rozwinięcie zdania: *Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem się...*

Praca domowa:

1. Uczniowie w zeszycie odpowiadają na pytania: *Czy dialektyka Zenona z Elei jest dziś popularną metodą zbijania argumentów? Dlaczego eleaci formułowali paradoksy? Jaki*

był ich cel?

Materiały pomocnicze:

- Gajda-Krynica J., *Filozofia przedplatońska*, Warszawa 2007.
- Henel Ł., *Lekcja filozofii. Od Sokratesa do Heideggera...*, Kraków 2009.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie zapoznają się z multimedium w sekcji „Audiobook” i przygotowują do niego pytania. Następnie zadają je sobie nawzajem, sprawdzając stopień przyswojenia jego treści.